

Asia: VN/33230/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen lausunto luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (jatkossa Karvi) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta.

Karvi pitää ehdotusta lisäoppitunneista kannatettavana. Kansallisten arviointien tulosten perusteella lisäoppituntien kohdennus perusopetuksen alkupuolelle on perusteltavaa. Karvi kuitenkin suosittelee toisen äidinkielen ja kirjallisuuden vuosiviikkotunnin sijoittamista alkuopetuksen si-jaan vuosiluokille 3–6.

Lausunnon lopussa Karvi nostaa esiin muita lisätuntien kohdentamiseen liittyviä seikkoja.

Koulutuksen tasa-arvo

Karvi pitää ehdotusta lisäoppitunneista kannatettavana. Etenkin luku- ja kirjoitustaito ovat keskeisiä kai-kissa oppianeissa ja osaamisen osoittamisessa. Riittävään osaamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota jo ensimmäisinä kouluvuosina, jotta ongelmat eivät pääse kertautumaan myöhemmillä vuosiluokilla. Hyvät perustaidot lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskemisessa luovat edellytykset uuden oppimiselle.

Karvin näkemyksen mukaan on järkevää kohdentaa yksi äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunti vuosiluokilla 1–2. Toinen äidinkielen ja kirjallisuuden tunneista kannattaisi kuitenkin kohdentaa vuosiluokille 3–6. Matematiikan oppitunnin kohdentaminen vuosiluokille 3–6 on perusteltua.

1. Kuinka hyvin tunteilisykset esitetyssä muodossa vastaavat luku-, kirjoitus- ja laskutaidon tarpeeseen?

Karvin näkemyksen mukaan lisätunnit vastaavat luku-, kirjoitus- ja laskutaidon tarpeeseen.

Äidinkieli

Alkuopetusvaiheessa keskeistä on lukemaan oppiminen. Oppilaat oppivatkin mekaanisen lukutaidon hyvin, mutta kolmannen luokan alussa puolella oppilaista virketasoisen tekstin lukeminen ja ymmärtäminen ei ole vielä täysin sujuvaa ja noin 5 % oppilaista ei osaa lukea kunnolla edes sanoja. (Ukkola & Metsä-muuronen 2023.) Lukemisen fokus vaihtuu alkuopetuksen jälkeen: kahden ensimmäisen luokan aikana lukutaito on oppimisen kohde, mutta kolmannella luokalla lukutaitoa aletaan käyttää oppimisen välineenä. Siksi on tärkeää, että lukutaidon perusta saadaan kuntoon ennen kolmannelle luokalle siirtymistä. Tähän on syytä kohdentaa yksi vuosiviikkotunti lisää.

Äidinkielen, erityisesti kirjoitustaitojen, kehittämisessä on eroja. Suomenkielisten koulujen tyttöjen osaa-minen kehittyy selvästi enemmän kuin muilla ryhmillä. Suomenkielisten koulujen poikien ja ruotsinkielisten koulujen tyttöjen kehitys on samaa luokkaa, kun taas ruotsinkielisten koulujen poikien kehitys on hitaampaa. Selvästi muita heikompi kehitys on S2-oppilailta. Kirjoittaminen on keskeinen taito myöhemmissä opinnoissa ja jo heti alkuopetuksen jälkeen. Kirjoitetut tekstit ovat koulussa keskiössä. Asioita opitaan lukemalla, ja eri oppiaineissa osaamista osoitetaan kirjoittamalla, joten kirjoitustaidon ja motivaation puutteet voivat heijastua muiden oppiaineiden tuloksiin. Taitojen eriytymiseen on syytä herätä jo alkuopetusvaiheessa, kun oppilaita ehditään vielä tukea peruskoulun aikana. On tärkeää, että koulussa harjoitellaan jo ensimmäisinä vuosina opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti esimerkiksi pienten tarinoiden ja mielipidetekstien kirjoittamista. Oikeinkirjoituksen harjoittelamisen ohella myös sisältöjen ja merkitysten tuottaminen on tarpeellista. (Ukkola & Metsämuuronen 2023., Silverström ym. 2023)

Matematiikka

Karvi kannattaa yhden vuosiviikkotunnin lisäämistä matematiikkaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esitetään toisen vuosiluokan jälkeiseen nivelkohtaan

oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin kohteita, joita ovat matematiikassa edistyminen esimerkiksi lukukäsitteen ja kymmenjärjestelmän ymmärtämisessä, laskutaidon sujuvuudessa ja ongelmanratkaisussa. Monella nämä taidot ovat vahvoja jo peruskoulun alussa. Toisaalta tiedetään, että yhdeksännen luokan lopussa taidoiltaan heikoimmilla oppilailla on puutteita erityisesti laskusujuvuudessa. Laskusujuvuus edellyttää lukukäsitteen vahvaa hallintaa, kymmenjärjestelmän ymmärtämistä ja lukujonotaitoja. Lisäksi tarvitaan matemaattista ajattelua. Matematiikan taitojen kehittymiselle on olennaisen tärkeää, että perusta on kunnossa.

2. Tuntilisäysten kohdentaminen

Karvin näkemyksen mukaan on järkevää kohdentaa yksi äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunti vuosiluokilla 1–2. Toinen äidinkielen ja kirjallisuuden tunneista kannattaisi kuitenkin kohdentaa vuosiluokille 3–6. Matematiikan oppitunnin kohdentaminen vuosiluokille 3–6 on perusteltua.

Äidinkieli ja kirjallisuus

Nykyisessä tuntijaossa äidinkielellä ja kirjallisuudessa on paljon oppitunteja vuosiluokilla 1–2. Oppilaiden motivaatio peruskoulun alussa on korkea, mutta motivaatio laskee kouluvuosien aikana. Lisätunti voi tuoda mahdollisuuden tekstien monipuolisempaan käsittelyyn ja esimerkiksi lukuviikkoihin, projekteihin tai aiempaa laajempaan kirjailija- ja kirjastoyhteistyöhön. Näillä keinoin voidaan yrittää ylläpitää oppilaiden motivaatiota.

Karvi suosittelee, että kouluissa tarjotaan säännöllisesti aikaa lukemiselle. Pitkien tekstien lukeminen vapaa-ajalla on laskenut 9. luokalla jo vuosien ajan (Hellgren & Marjanen 2020, Kauppinen & Marjanen 2020). Koska koulu ei pysty vaikuttamaan oppilaiden vapaa-ajan lukemisen samalla tavalla kuin ennen, koulussa pitää olla enemmän pitkien tekstien lukemista oppitunneilla. Lisäoppitunti tarjoaa lukemiselle aikaa vuosiluokilla 3–6 ja tuo oppilaille rutiinia lukemiseen. Lukemisharrastus on vahvasti yhteydessä paitsi oppilaan osaamiseen, myös osaamisen kehittymiseen. Lukemisharrastus tukee sekä äidinkielen että matematiikan taitojen kehittymistä. Lukemisharrastus on voimakkaasti yhteydessä oppilaiden osaamiseen huoltajien koulutustausta riippumatta. Lukemista vapaa-ajalla harrastavat kuitenkin eniten korkeimmin koulutettujen huoltajien lapset. (Ukkola & Metsämuuronen 2023). Koulujen täytyy varata aikaa lukemiselle, jotta kaikki oppilaat saadaan lukemaan edes jotain.

Karvin arviointien mukaan suurimmat osaamiserot äidinkielellä ja kirjallisuudessa ja muissa kieliaineissa ovat oppilaiden kirjoitustaidoissa. On tärkeää, että vuosiluokilla 3–6 käytetään aikaa myös kirjoitustaitojen kehittämiseen. Osaamista osoitetaan usein kirjoittamalla, ja siksi kirjoitustaito heijastuu myös muiden oppiaineiden osaamiseen ja näkyy jopa matematiikan arvioinnissa (Metsämuuronen & Nousiainen 2021).

Kouluvuosien aikana oppilaat kohtaavat yhä moninaistuvampia tekstilajeja. Vuosiluokat 1 ja 2 keskittyvät voimakkaasti kertoviin teksteihin. Tekstilajitaitoja pitäisi kuitenkin laajentaa myös ohjaaviin ja kantaotta-viin teksteihin. Tähän tarvitaan lisää aikaa.

Matematiikka

Oppilaiden matematiikan taidot kehittyvät pääosin tavoitteiden mukaisesti kahden ensimmäisen koulu-vuoden aikana (Ukkola & Metsämuuronen 2023). Kolmannen luokan matematiikan taidot ovat yhteydessä oppilaan laskusujuvuuteen ensimmäisellä luokalla: osaaminen on kolmannella luokalla sitä parempaa, mitä sujuvampaa hänen laskutaitonsa oli ensimmäisen luokan alussa (Ukkola 2024). Laskusujuvuus selittää matematiikan taitoja edelleen yhdeksännellä luokalla (Metsämuuronen ym. 2023). Matematiikan osaamisen tavoitteet toisen luokan lopussa ovat kansalliseen osaamistasoon nähden melko matalalla, sillä suurin osa oppilaista oppii laskemaan yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0–100 kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Monet oppilaat hallitsevat nämä taidot jo kouluun tullessaan. (Ukkola 2024.) Onkin perusteltua sijoittaa matematiikan lisävuosiviikkotunti alkuopetusta myöhemmäksi.

Lisävuosiviikkotunti on hyvä sijoittaa luokille 3–6. Matematiikka on luonteeltaan kumuloituva oppiaine, ja aiemmista arvioinneista tiedetään, että näillä vuosiluokilla syntyviä osaamiseroja on vaikea paikata myöhemmillä vuosiluokilla. On tärkeää panostaa perustaitoihin vuosiluokilla 3–6, jotta osaamiserot eivät kasva liian suuriksi vuosiluokalle 7 mentäessä, kun matematiikka muuttuu entistä abstraktimmaksi.

3. Muita huomioita

Ruotsinkielinen koulutus

Nämä muutokset ovat tarpeellisia sekä suomenkielisessä että ruotsinkielisessä koulutuksessa. Oppilaiden osaaminen on ollut yhtä hyvää suomenkielisessä ja ruotsinkielisissä kouluissa. Äidinkielessä ja matematiikassa osaamisen trendi on ollut samanlaista kolmannella luokalla (Silverström ym. 2023).

S2-oppimäärä

Alimmasta osaamisviidenneksestä ensimmäisen luokan aloittaneiden oppilaiden taidot kehittyvät alkuopetuksessa jopa hieman keskimääräistä enemmän. Huolestuttavaa on, että S2-oppilaiden kehitys ei noudata samaa linjaa. S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden keskimääräiset taidot ovat

muita heikom-pia jo heidän aloittaessaan koulua, ja heidän suomen tai ruotsin kielen taitonsa eivät kehity kahden en-simmäisen kouluvuoden aikana yhtä paljon kuin muiden oppilaiden taidot. (Ukkola & Metsämuuronen 2023.) Matalalta lähtötasolta aloittaville oppilaille äidinkielen lisätunnit tulevat todella tarpeeseen. Ma-tematiikassa tilanne on parempi. S2-oppilaiden keskimääräinen osaaminen on kuitenkin muita heikom-paa useissa oppiaineissa perusopetuksen lopussa, joten he voisivat hyötyä lisätunneista.

Edistyneet oppilaat

Kun oppitunteja lisätään, on syytä muistaa myös edistyneimmät oppijat. Monella oppilaalla matematiikan ja äidinkielen taidot ovat jo kouluun tullessa vahvoja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin suh-teutettuna. Lähtötasoltaan paras viidennes koulutulokkaista yltää jo ensimmäisen luokan alussa kolman-nen luokan alimman viidenneksen tasolle. Ensimmäisen luokan alun taitavimmat viisi prosenttia oppilaista yltävät koulun aloitusvaiheessa kolmannen luokan toiseksi alimman viidenneksen tasolle. Parhaat kolme prosenttia koulutulokkaista yltävät osaamisessaan kolmannen luokan keskitasolle. (Ukkola & Metsämuuronen 2023.) Koko Suomen tasolla tämä tarkoittaa vuosittain yli tuhatta lasta. Erityisesti motivaation kannalta on tärkeää, että hekin pääsevät kehittämään ja laajentamaan osaamistaan ensimmäisinä koulu-vuosina. Myös työn-teon opettaminen ja haasteiden kohtaaminen ovat tärkeitä oppeja perusopetuksen aikana.

Oppimisen tuen tehostaminen

Oppilaiden osaamisessa on paljon vaihtelua yhdeksännen luokan lopussa. Riittävien taitojen varmistamiseksi on tärkeää, että jokainen oppija saa tarvitsemansa tuen koko koulupolkunsa ajan. Kaikki oppilaat ja opiskelijat eivät saa tällä hetkellä tarvitsemaansa tukea. Erilaisia tukitoimia tarvitsevia lapsia on yhä enemmän varhaiskasvatuksessa, ja tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut perusopetuksessa jatkuvasti 2000-luvulla. Erityisopettajien määrä on riittämätön tukitoimien toteuttamiseen, ja eri puolilla Suomea on jatkuvasti avoinna satoja erityispedagogiikan ammattilaisten tehtäviä eri koulutusasteilla. (Ukkola & Väättäinen 2021.) Kolmasluokkalaisten opettajista vain 23 prosenttia arvioi saavansa riittävästi erityisopettajan tukea. Osuus oli pienempi ruotsinkielisissä kouluissa (Ukkola & Metsämuuronen 2021, Silverström ym. 2023). Lisäoppitunnit voivat tarjota myös enemmän mahdollisuuksia eritasoisten oppijoiden tukemiseen.

Kriteerien tarkentaminen

Karvin arvioinnin perusteella oppilaat aloittavat kolmannen luokan hyvin vaihtelevin taidoin, ja alkuopetuksesta siirtyy eteenpäin oppilaita, joiden taidot eivät riitä kolmannen luokan tavoitteiden saavuttamiseen. Jos oppilaan perustaidot jäävät vajavaisiksi, ongelmat voivat myöhemmin

kumuloitua. Opetus-suunnitelman perusteet eivät opettajien mukaan tarjoa riittävästi tukea arviointiin alkuopetuksen päät-teenksi. Karvi onkin suositellut, että Opetushallitus valmistelee opetussuunnitelman perusteita laadittaessa alkuopetukseen aiempaa tarkemmat tavoitteet tai riittävän osaamisen kriteerit luku-, kirjoitus- ja laskutai-toihin. (Ukkola & Metsämuuronen 2023.)

Lisäksi Karvin näkökulmasta on tärkeää, että oppilaan edistymistä luku-, kirjoitus- ja laskutaidossa tulee arvioida säännöllisesti, jotta tukitoimia voidaan tarjota mahdollisimman varhain. Jokaisen taidoiltaan heikon oppilaan kohdalla on myös syytä pohtia tarkasti, onko oppilas valmis siirtymään seuraavalle vuosi-luokalle vai voisiko luokan kertaaminen auttaa saavuttamaan vankemman pohjan perustaidoissa. (Ukkola & Metsämuuronen 2023.)

Varhaiskasvatuksen merkitys

Jotta koulutusjärjestelmä voisi tukea erilaisista taustoista tulevien lasten akateemisia taitoja, olisi tärkeää entistä enemmän nostaa esiin varhaiskasvatuksen kasvatusvastuuta ja neuvolatoiminnan tukea. Tutki-musten mukaan matemaattisten ja muiden akateemisten taitojen kehittyminen alkaa jo varhaisina vuosi-na. Varhaiskasvatuksella on siten tärkeä rooli näiden taitojen kehittymisen tukemisessa. Varhaiskasvatuk- sessa ja neuvoloissa tulee ohjata vanhempia ymmärtämään varhaisen keskustelun, lukemisen ja kirjalli-suuden vaikutus sanavarastoon ja ajatteluun ja sen kautta lapsen tulevaisuuteen myönteisesti ja toimi-maan sen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa tämä voi tarkoittaa sitä, että vanhempia kannustetaan otta-maan enemmän vastuuta varhaisista matemaattisten varhaistaitojen kehittymisestä samaan tapaan kuin nyt kannustetaan vanhempia lukemaan lasten kanssa.

Lähteet

Hellgren, J. & Marjanen, J. (2020). Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9. Resultat av en utvärdering av lärresultat våren 2019. NCU. Publikationer 18:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering.

https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1820.pdf

Kauppinen, M. & Marjanen, J. (2020). Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Karvi. Julkaisut 13:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/08/KARVI_1320.pdf.

Metsämuuronen, J., Holm, M., & Räsänen, P. (2023). Matematiikassa heikoimmin suoriutuneiden oppilaiden erityiskysymyksiä. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.), Matematiikkaa COVID-19-pandemian varjossa IV. Opettajat ja poikkeuksellisen heikosti ja hyvin suoriutuneiden oppilaiden osaaminen ja aka-teemiset tunteet matematiikan 9. luokan arvioinnissa keväällä 2021 (84–127). Julkaisut 32:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_3223.pdf.

Metsämuuronen, J. & Nousiainen, S. (2021). Matematiikkaa COVID-19-pandemian varjossa. Matematiikan osaaminen 9. luokan lopussa keväällä 2021. Julkaisut 27:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2721.pdf.

Silverström, C., Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. (2023). Läget efter nybörjarundervisningen. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 3. Publikationer 2:2023. Nationella centret för utbildningsutvärdering.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0223_0.pdf.

Ukkola, A. (2024, helmikuu 8-9). Sanavaraston ja laskusujuvuuden yhteys matematiikan taitoihin alkuopetuksessa. [Konferenssiesitys]. Ainedidaktinen symposiumi 2024, Helsinki.

Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. (2021). Matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden osaaminen kolmannen luokan alussa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2021. Helsinki.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2021.pdf.

Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. (2023). Matematiikan ja äidinkielen taidot alkuopetuksen aikana – Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2020. Julkaisut 1:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0123.pdf.

Ukkola, A. & Väättäin, H. (toim.) (2021). Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – kansallisiin arviointeihin. Tiivistelmät 16: 2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_T1621.pdf.

Suomilampi Matti

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus - Arviointiasiantuntija, yleissivistävä
yksikkö